

بسمه تعالی

مسئولیت اجتماعی در اسلام

مسئولیت اجتماعی پایه و ستون اخلاق اجتماعی است و از عناصر اساسی فرهنگ بومی ایرانیان در مکتب ایرانی - اسلامی و شعار اصلی انقلاب اسلامی می باشد مفهوم مسئولیت اجتماعی در رویکرد اسلامی، نه صرفاً یک قرارداد اجتماعی و حقوقی، بلکه مفهومی اخلاقی و مبتنی بر حقایق توحیدی و الهی است که برگرفته از ادیان توحیدی می باشد که رابطه معقولی بین افعال اختیاری انسان و اهداف صحیح جامعه انسانی و ارزش های اسلامی دارد که با معیارهای فطرت و شریعت نیز در هم آمیخته است و در امتداد مسئولیت انسان در برابر خدا، جامعه و خویشان می باشد که دامنه وسیعی را در همه حوزه های زندگی اجتماعی انسانها با اولویت های خاص خود دارد و معیار آن به عنوان یک ارزش اخلاقی با نیت رضای الهی است. همچنین این مفهوم، مفهومی جامع است که با حقوق اجتماعی رابطه تنگاتنگی دارد و نیکوکاری وجه اصلی و عمومی آن بعنوان یک اصل پذیرفته شده در کلیه جوامع بشری به چشم می خورد.

در اسلام به روحیه مسئولیت پذیری، توجه ویژه شده است از اینرو برای اشخاص حقیقی و حقوقی در جامعه مسئولیت های خاصی متناسب با موقعیت آنها قرار داده است مانند:

-مسئولیت حاکمان در برابر مردم و بالعکس .

- مسئولیت والدین در برابر فرزندان و بالعکس .

-مسئولیت زن و شوهر در برابر یکدیگر .

-مسئولیت همسایه در برابر همسایه.

-مسئولیت افراد در برابر بستگان و دوستانشان.

- مسئولیت معلمان و متعلمان در برابر یکدیگر .

در کنار موارد فوق اسلام مسئولیت های عمومی نیز برای همه افراد جامعه در برابر دیگران و جامعه در نظر گرفته است که هر کس به اندازه توان، وظیفه دارد آنها را انجام دهد. مسئولیت هایی مانند:

- اصلاح جامعه .

- اهتمام به امور مسلمانان و تلاش برای برطرف کردن مشکلات جامعه اسلامی .

-مسئولیت انجام خدمات اجتماعی و عام المنفعه .

- مسئولیت دفاع از مصالح امت و مملکت اسلامی .

برای نمونه، تعدادی آیه و روایت، از میان آیات و روایات بسیاری که در این زمینه وارد شده است را بیان می کنیم :

- مسئولیت هایی، مانند احسان و اصلاح میان برادران مؤمن.

-مسئولیت جهاد برای نجات مستضعفین از ظلم و ستم.

-مسئولیت جهاد برای برطرف کردن فتنه.

- مسئولیت اعتلا و گسترش اسلام در جهان.

-مسئولیت امر به معروف و نهی از منکر که موجب اصلاح جامعه می شود.

درباره مسئولیت پذیری اجتماعی پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله می فرماید:

"هر کس که صبح کند و به امور مسلمین اهتمام نداشته باشد، مسلمان نیست".

همچنین در روایات، ثواب فراوانی برای کارهای خیر، مانند ساختن استراحتگاه در راه ها، حفر چاه برای استفاده عمومی، نفع رساندن به مؤمنین، مراقبت از بیماران، اطعام و پوشاندن مؤمنین و اسکان آنها و فراهم آوردن زمینه ازدواجشان، قرض دادن به مؤمنان، حل مشکلات و شاد کردن ایشان، خیرخواهی برای آنها و دیگر امور خیر بیان شده است. حتی در برخی روایات وارد شده که ترک این امور، عقاب اخروی را در پی دارد.

بطوری که امام صادق علیه السلام در این خصوص می فرمایند:

"هر کس که نیاز مؤمنی را از او دریغ کند، در حالی که توانایی دادن آن را داشته است. چه از جانب خودش و چه از طرف دیگران - خداوند روز قیامت او را با روی سیاه برمی انگیزد".

افزون بر این، همه مسلمانان در اقصی نقاط جهان وظیفه دارند که هر چه در توان دارند، برای رشد و پیشرفت جوامع اسلامی بکوشند و در مواقع لزوم، از بذل هیچ سرمایه ای در این راه فروگذاری نکنند. همه موارد فوق مثالی از مسئولیت اجتماعی در دین مبین اسلام است که بر عهده هر مسلمان متعهدی می باشد.

رحمان حسنی

دبیر کل انجمن اخلاق کسب و کار و مسئولیت اجتماعی ایرانیان